International Advance Journal of Engineering, Science and Management (IAJESM)
ISSN -2393-8048, July-December 2021, Submitted in October 2021, iajesm2014@gmail.com

ਵਨੀਤਾ ,ਪਾਲ ਕੌਰ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਅਮ੍ਰਿਤ: ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਕਾਵਿ-ਕਲਾ

Jitender Pal Singh, Reseach Scholar, (Punjabi), SunRise University, Alwar, Rajasthan.
Dr. Sonia, Assistant Professor, (Deptt. Of Punjabi), SunRise University, Alwar, Rajasthan.

ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਕਾਰਜ ਖੇਤਰ ਪੁਰਖਸ਼ਤੰਤਰੀ ਸਮਾਜ ਦੀ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂਸ਼ਸੱਤਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇੱਥੋ ਤੱਕ ਕਿ ਪੈਨ ਨੂੰ ਪੁਰÔਸ਼ਫੈਲਸ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਰਦਾਵੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਬੰਧੇਜੀ ਨੀਤੀ ਚਲਦਿਆਂ ਔਰਤ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਹਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪੈੱਨ ਜਾਂ ਕਲਮ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਮਾਨਸਿਕ ਭਾਵਾਂ ਰਾਹੀ ਵਿਦਰੋਹ ਨੂੰ ਲੋਕਸ਼ਗੀਤਾਂ ਅਤੇ ਲੋਕ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਭਿਵਿਅਕਤ ਕਰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਤਿਹਾਸ ਘੋਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਆਧੁਨਿਕ ਕਾਲ ਤੋ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਔਰਤ ਲੇਖਿਕਾ ਦੀ ਲਿਖਤੀ ਸਿਰਜਣਾ ਨਾ ਮਾਤਰ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਆਧੁਨਿਕ ਕਾਲ ਤੋ ਪਹਿਲਾਂ ਔਰਤ ਦੀ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਹੋਂਦ ਵੀ ਨਹੀ ਸੀ। ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਹੋਂਦ ਤੋ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸਿਰਜਣਾ ਦਾ ਕਾਰਜ ਬੇਹੱਦ ਕਠਿਨ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਰੀ ਕਾਵਿ ਦਾ ਆਗਾਂ÷ਪੀਰੋ ਪ੍ਰੇਮਣ ਤੋ 18ਵੀ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਪਿਛੋ ਵੀਹਵੀ ਸਦੀ ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿੱਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਤੱਕ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕਿਰਯੋਗ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਿਕਾ ਜਾਂ ਕਵਿੱਤਰੀ ਦਾ ਨਾਂ ਨਹੀ ਲੱਭਦਾ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਇਸ ਸਮੇ ਦੀ ਅਹਿਮ ਕਵਿੱਤਰੀ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਸਨੇ ਜੋ1ਮ ਭਰੇ ਰਾਹਾਂ ਤੇ ਚਲਦਿਆਂ ਪੁਰਖਵਾਦੀ ਸਰਦਾਰੀ, ਬੇਪੱਤੀ ਤੇ ਲੁੱਟ ਦੇ ਲੁਕਵੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰਿਆ ਤੇ ਔਰਤ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਨਾਰੀਵਾਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਸਿਰਜਣ ਦੀ ਦਲੇਰੀ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਵਿਪਰੀਤ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਨਾਰੀ ਵਿਦਰੋਹ ਦਾ ਚਿਹਨ ਬਣਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਉਭਰੀ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਧਾਵਾਂ ਕਵਿਤਾ, ਨਾਵਲ, ਨਾਟਕ, ਕਹਾਣੀ, ਸਵੈਸ਼ਜੀਵਨੀ ਆਦਿ ਤੇ ਹੱਥ ਅਜਮਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਗਿਣਾਤਮਕ ਅਤੇ ਗੁਣਾਤਮਕ ਮਹੱਤਤਾ ਕਰਕੇ ਉਸਨੂੰ ਅੰਤਰਸ਼ਰਾÔਟਰੀ ਪੱਧਰ ਦੀ ਸਹਿਤਕਾਰਾ ਦੀ ਪਦਵੀ ਵਜੋ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਸਮਵਿੱਥ ਚਲਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਕਵਿੱਤਰੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਕਾਵਿਸ਼ਪੈਰਾਡਾਇਮ ਨੂੰ ਤਵੱਜੋ ਦੇ ਕੇ ਪੈੜਸ਼ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਚਲਣਾ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ। ਵਨੀਤਾ, ਪਾਲ ਕੌਰ, ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਕਾਵਿਸ਼ਸੰਗ੍ਰਹਿਆਂ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾਕੇ ਵਿÔਗਤ ਪਾਸਾਰਾਂ ਦੀ ਨਿÔਾਨਦੇਹੀ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਵਨੀਤਾ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਵਿੱਤਰੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਆਲੋਚਕਾ ਵਜੋ ਵੀ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਕਵਿੱਤਰੀ ਅਤੇ ਆਲੋਚਕਾ ਹੋਣ ਦੀ ਉਸਦੀ ਇਹ ਦੂਹਰੀ ਭੂਮਿਕਾ ਉਸਦੀ ਕਾਵਿਸ਼ਕਲਾ ਅਤੇ ਕਾਵਿਸ਼ਦ੍ਰਿÔਟੀ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਨਿਖਾਰਦੀ ਹੈ। ਕਵਿੱਤਰੀ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਮਾਹੌਲ ਦੀ ਚੇਤਨਾ ਵੀ ਹੈ ਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਅਵਚੇਤਨ ਵਿੱਚ ਪਏ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਵਿਕ ਦ੍ਰਿÔਟੀਕੋਣ ਤੋ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਵੀ ਹੈ। ਉਹ ਆਲੋਚਕਾ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਆਪਣੀ ਕਾਵਿਸ਼ਸਿਰਜਣਾ ਤੋ ਵਿੱਥਸ਼ਥਾਪ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਮਸਲਿਆਂ ਦਾ ਵਿÔਲੇÔਣ ਵੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਦੂਹਰੀ ਸੂਝ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿਕਰਮ ਵਜੋ ਹੀ ਉਸਦੇ ਕਾਵਿ ਦਾ ਸਮੀਖਿਅਕ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨਾ ਵਧੇਰੇ ਰੌਚਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਨੀਤਾ ਦੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਛੇ ਕਾਵਿਸ਼ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੀ ਪਗਡੰਡੀ , ਹਰੀਆਂ ਛਾਵਾਂ ਦੀ ਕਬਰ , ਬੋਲ ਅਲਾਪ ਮੰਦਰ ਸਪਤਕ , ਖਰਜਨਾਦ , ਸਹਿਜ ਚੁੱਪ ਛੱਪ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋ ਇਲਾਵਾ ਉਹ ਉੱਤਰਸ਼ਆਧੁਨਿਕਤਾ ਤੇ ਕਵਿਤਾ ਅਤੇ ਨਾਰੀਵਾਦ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ ਜਿਹੀਆਂ ਮਕਬੂਲ ਤੇ ਉਤਕ੍ਰਿÔਟ ਆਲੋਚਨਾ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੋ ਇਲਾਵਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਅਨੁਵਾਦਿਤ ਅਤੇ ਸੰਪਾਦਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਝੋਲੀ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਰੁਸ਼ਬਸ਼ਰੂ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

ਵਨੀਤਾਸ਼ਕਾਵਿ ਵਿਚ ਨਾਰੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਵਿÔਗਤ ਪਾਸਾਰਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਬਹੁਪਰਤੀ ਸੁਰਾਂ ਤਲਾÔੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਵਿÔ ਨਾਰੀ ਪ੍ਰਤੀ ਅਣਸੁਖਾਵੇ ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕੂਲ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦੇ ਸਮਕਾਲੀ ਯਥਾਰਥ ਨੂੰ ਵੀ ਦ੍ਰਿÔਟਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾ ਵਿÔਿਆਂ ਦੇ ਗਹਿਨ ਅਧਿਐਨ ਨੇ ਔਰਤ ਮਰਦ ਸੰਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚਲੀ ਯਥਾਰਥ ਦੀ ਕਰੂਰਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚੋ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਦਰਦਮਈ ਸਥਿਤੀ, ਤਨਾਓ, ਚੁਭਨ ਨੂੰ ਵੀ ਦ੍ਰਿÔਟਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕਿਉਕਿ ਇਹ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨਿਰੰਤਰ ਔਰਤ ਜੀਵਨ ਦੀ ਯਥਾਰਥਕਤਾ ਨੂੰ ਪੇÔ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਵਨੀਤਾ ਦੀ ਸਮਕਾਲੀ ਕਵਿੱਤਰੀਆਂ ਤੋ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੀ ਕਾਵਿਸ਼ਦ੍ਰਿÔਟੀ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਕਿਤੇ ਵੀ ਖੰਡਿਤ ਨਹੀ ਹੁੰਦੀ। ਉਸਦੇ ਕਾਵਿਕ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਪਰਿਭਾÔਾ ਤਿੜਕ ਰਹੇ ਰਿÔਤਿਆਂ ਦੀ ਭਾÔਾ ਵਿਚੋ ਕੋਡਬੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਅਰਥ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਕਾਵਿਸ਼ਸਿਰਜਣਾ ਔਰਤ ਮਰਦ ਦੇ ਰਿÔਤਿਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਪੱਖੀ ਕੋਣਾਂ ਤੋ ਵਾਚਦੀ ਹੋਈ ਇਹਨਾਂ ਰਿÔਤਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿÔਟਮਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਵਨੀਤਾ ਰਿÔਤਿਆਂ ਦੇ ਟੁੱਟਣ, ਖੰਡਿਤ ਹੋਣ ਦੇ ਸੰਤਾਪ ਸਹਿਣ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਣ ਸੰਦੇਹÔੀਲ ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਸਮਝਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਦੇਹ (Ôਕ) ਕਰਕੇ ਵਿÔਵਾਸ ਖੰਡਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਰਿÔਤੇ ਬਿਖਰਦੇ ਹਨ। ਵਨੀਤਾਸ਼ਕਾਵਿ ਜਿਸ ਬਲਵਾਨ ਤਰਕ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਾਵਿਸ਼ਸਿਰਜਣਾ ਰਾਹੀ ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵਿਚੋ ਸਮਾਜਿਕ

ISSN -2393-8048, July-December 2021, Submitted in October 2021, iajesm2014@gmail.com

ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਦਬਾਵਾਂ ਰਾਹੀ ਰਿôਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਮਾਨਸਿਕ ਗੁੰਝਲਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਤਾਂ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਟੁੱਟੇ ਰਿôਤਿਆਂ ਨੂੰ ਜੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮਾਨਵੀ ਅਸਤਿਤਵ ਦੀਆਂ ਗੁੰਝਲਾਂ, ਔਰਤ ਪਛਾਣ ਦਾ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਰੂਪ, ਔਰਤ ਮਰਦ ਦੇ ਰਿôਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਹੀ ਉਸਦੀ ôਾਇਰੀ ਦੀ ਮੂਲ ਸਮੱਗਰੀ ਹਨ।

ਵਨੀਤਾ ਨਾਰੀਵਾਦੀ ਨਰੀਏ ਤੋ ਆਪਣੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਰਾਹੀ ਔਰਤ ਸੰਬੰਧਿਤ ਵਿôਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲÿ ਨਾਲÿ ਸਮਾਜਿਕ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਵੱਖਰੇਸ਼ਵੱਖਰੇ ਕੋਣਾਂ ਤੋ ਪ੍ਰਗਟਾਉਦੀ ਹੈ। ਨਾਰੀ ਕਵਿੱਤਰੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸਦੇ ਵਿôਗਤ ਪਾਸਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਿਕ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਤੋ ਵੱਧ ਨਾਰੀਵਾਦੀ ਸਰੋਕਾਰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਭਾਵੇ ਨਾਰੀਵਾਦੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤਾਤ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਉਸ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਅੱਖੋ ਪਰੋਖੇ ਨਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ:ਸ਼

ਮੈ ਤੇ ਮੇਰੀ ਤਨਹਾਈ
ਦਰਦ ਹਯਾਤੀ ਨਾÿ ਵਿਆਹੀ
ਨਾ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਗਿੱਧੇ ਪੈਣੇ
ਨਾ ਵਜਣੀ ôਹਿਨਾਈ
ਰੋ÷ ਕਿਸੇ ਲਈ ਔਸੀਆਂ ਪਾਵਾਂ
ਰੋ÷ ਉਡੀਕਾਂ ਐਪਰ ਸੁੰਨੀਆਂ ਰਾਹਵਾਂ (ਹਰੀਆਂ ਛਾਵਾਂ ਦੀ ਕਬਰ, ਪੰਨਾ - 53)

ਸਾਡੇ ਭਾਰਤੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਵਿੱਚ ਔਰਤ ਪਤੀਵਰਤਾ ਧਰਮ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਦਿਆਂ ਸਾਰੀ ਿੰਦਗੀ ਮਰਦ ਦੇ ਆਉਣ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿੱਚ ਲਗਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਮਰਦ ਉਸਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕੀਤੇ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਬੇਫਿਕਰੀ ਵਾਲੀ ਿੰਦਗੀ ਜਿਉਦਾ ਆਪਣੀ ਮੈ ਜਾਂ ਹਉ ਨੂੰ ਆਂ ਵੀ ਨਹੀ ਲੱਗਣ ਦਿੰਦੀ ਸਗੋ ਔਰਤ ਹੋਂਦ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਗੋਲÿਸ਼ਮੋਲÿ ਕਰਕੇ ਸੀਮਤ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਧਰਮ ਲਫਜ ਮੇਰੇ ਜਿਸਮ ਤੇ
ਕੰਡੇ ਚੁਭੋਦਾ ਹੈ
ਤੇ ਸਭਿਅਤਾ ਮੇਰੇ ਜਿਸਮ ਤੇ ਛਾਲੇ
ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਇਕ ਪੀੜ ਬਣ ਗਈ ਹੈ
ਤੇ ਮੇਰਾ ਸਬਰ
ਜੇਕਰ ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਸਮਝੇ
ਤੇ ਉਸਦੀ ਤਵਾਰੀਖ ਨਾ ਸਮਝੇ
ਤਾਂ ਜਿੰਦਗੀ ਰੱਦੀ ਦੇ ਇੱਕਠੇ ਕੀਤੇ
ਰਸਾਲਿਆਂ ਦਾ ਇਕ ਢੇਰ (ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੀ ਪਗਡੰਡੀ, ਪੰਨਾ - 51)

ਸੋਚ ਦੀ ਇਕ ਲੀਕ
ਮੈਨੂੰ ਆਖਦੀ ਏਸ਼
ਕਿ ਕੁਝ ਰਿôਤੇ ਨਿਰ੍ਹੇ
ਮਨ ਦਾ ਵਹਿਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ
ਮ÷ਬੂਰੀ ਦੀ ਹੱਥਕੜੀ
ਤੇ ਸਿਊਕ ਖਾਧੀ ਲੱਕੜੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੋਖਲੇ
ਭਾਵੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਧਰਮ ਏ, ਸਮਾਜ ਏ
ਜਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਛਾਪ (ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੀ ਪਗਡੰਡੀ, ਪੰਨਾ - 16)

ਵਨੀਤਾ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਜੈਡਰ ਚੇਤਨਾ ਦੇ ਵਿô ਨੂੰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਵਿôਗਤ ਪਾਸਾਰ ਵਜੋ ਦ੍ਰਿôਟਮਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਥੀਮਕ ਪਾਸਾਰ ਦਾ ਆਧਾਰ ਇਤਿਹਾਸ, ਮਿਥਿਹਾਸ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਹੈ। ਵਨੀਤਾ ਕਾਵਿ ਦੀ ਨਾਇਕਾ ਇਹਨਾਂ ਪਾਸਾਰਾਂ ਦੇ ਮੁਖਾਤਿਬ ਹੁੰਦੀ ਹੋਈ ਨਾਰੀ ਹੋਂਦ ਦੀ ਕਾਰਜôੀਲ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿôਟਮਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਸਿਧਾਰਥ!
ਇਸ ਵਾਰ ਨਿਰਵਾਣ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ
ਤੂੰ ਨਹੀ ਯôੋਧਰਾ ਜਾਵੇਗੀ
ਤੇਰੇ ਮਹਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਰੰਗੀਨ ਦੀਵਾਰਾਂ ਚ
ਉਹ ਬਹੁਤ ਉਦਾਸ ਹੈ
ਹਰ ਰੰਗ ਬੇਰੰਗ ਲਗਦਾ
ਉਸਨੂੰ ਕਰਦਾ ਉਪਰਾਮ

ਨਿਰਵਾਣ ਢੂੰਡਣ ਜਾਵੇਗੀ (ਬੋਲ ਅਲਾਪ, ਪੰਨਾ – 57)

ਪਾਲ ਕੌਰ ਔਰਤ ਚੇਤਨਾ ਨਾਲ ਬੌਧਿਕ ਪੱਧਰ ਤੇ ਜੁੜੀ ਕਵਿੱਤਰੀ ਹੈ ਜੋ ਨਾਰੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਵਿਸ਼ੇਗਤ ਪਾਸਾਰਾਂ ਨੂੰ ਤੀਖਣ ਸੂਝ ਰਾਹੀ ਘੋਖਦੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਤੁੱਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਨਾਰੀਵਾਦੀ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਅਤੇ ਕਾਵਿ ਦਾ ਅੰਗ ਬਣਾਉਣ ਕਰਕੇ ਉਸਦੀ ਕਾਵਿਸ਼ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿੱਚ ਨਾਰੀ ਜੀਵਨ ਤੋ ਪਾਰ ਸਮਾਜਿਕ, ਰਾਜਸੀ ਵਿਸ਼ੇਗਤ ਪਾਸਾਰਾਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਸਮਕਾਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਪਾਲ ਕੌਰ ਚਰਚਿਤ ਅਤੇ ਸਮਰੱਥਾਵਾਨ ਲੇਖਿਕਾ ਵਜੋ ਸਤਿਕਾਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਵਿੱਤਰੀ ਨੇ ਨਿਰੰਤਰ ਕਾਵਿਕ ਸਾਧਨਾ ਰਾਹੀ ਔਰਤ ਹੋਂਦ/ਪਛਾਣ ਦੇ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਥੀਮ ਵਜੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਾਲ ਕੌਰ ਕਾਵਿ ਦਾ ਚਿੰਤਨ ਸੰਸਥਾਈ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਟਾਖਸ਼ੀ ਸੁਰ ਰਾਹੀ ਆਗਾਜ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਘਰ, ਨਾਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਨੈਤਿਕ ਕਦਰਾਂਸ਼ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਪੁਰਸ਼ਾਵੀ ਸਮਾਜ ਆਦਿ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਭੁਸੱਤਾ ਜਮਾਂ ਕੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਔਰਤ ਨੂੰ ਅਧੀਨਗੀ ਹੇਠ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਪਾਲ ਕੌਰ ਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਸਵੈ ਦੀ ਕਥਨਕਾਰੀ ਰਾਹੀ ਸਮੁੱਚੀ ਔਰਤ ਜਾਤ ਦੀ ਪੀੜਾ ਨੂੰ ਬਿਆਨਦੀ ਨਜ਼ਰੀ ਪੈਦੀ ਹੈ। ਪਾਲ ਕਾਵਿ ਬੌਧਿਕ ਚੇਤਨਾ ਰਾਹੀ ਔਰਤਸ਼ਮਰਦ ਸੰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਉਲਝੀ ਤਾਣੀ ਦੇ ਸਰੋਕਾਰ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਵੱਲ ਰੁਚਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਤੋ ਇਲਾਵਾ ਪਾਲ ਕਾਵਿ ਇੱਕਲਤਾ ਭੋਗਦੀ ਕੰਮਕਾਜੀ ਔਰਤ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਪਾਸਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਾਵਿ ਧਰਾਤਲ ਦੀ ਅਗਰਭੂਮੀ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਕੇ ਵੱਖਸ਼ਵੱਖ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣਾਂ ਤੋ ਬਿਆਨਦਾ ਹੈ। ਕਵਿੱਤਰੀ ਸਮਾਜ ਵੱਲੋ ਨਾਰੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਵਿਤਕਰਿਆਂ ਦੀ ਗੁੜ੍ਹਤੀ ਨੂੰ ਕਾਵਿਕ ਪ੍ਰਵਚਨ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਨਾਰੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਬਹੁਪੱਖੀ ਮਸਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸੰਵਾਦ ਰਚਾਉਦੀ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਕਾਵਿ ਜਿੱਥੇ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਵਸਥਾ ਤੋ ਪ੍ਰਾਪਤ ਪੀੜ ਚੇਤਨਾ ਪ੍ਰਤੀ ਰੋਸਮਈ ਹੈ, ਉਥੇ ਜਿੰਦਗੀ ਜਿਊਣ ਦੀ ਲੋਚਾ ਪ੍ਰਤੀ ਅਕਾਂਖਿਆਮਈ ਹੈ।

ਕਵਿੱਤਰੀ ਵਿਆਹ ਬਾਝੋ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਾਦ/ਇੱਕਲਤਾ ਦੇ ਮਾਨਸਿਕ ਯਥਾਰਥ ਨੂੰ ਕਾਵਿ ਵਿੱਚ ਬੜੀ ਸ਼ਿੱਦਤ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਨਾਰੀ ਮਸਲਿਆਂ ਉੱਤੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਉਦੀ ਪਾਲ ਕੌਰ ਹੁਣ ਤੱਕ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਝੋਲੀ ਵਿੱਚ 1986 ਵਿੱਚ ਛਪੇ ਪਲੇਠੇ ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਖਲਾਅਵਾਸੀ ਤੋ 2009 ਵਿੱਚ ਛਪੇ ਪੌਣ ਤੜਾਗੀ ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਤੱਕ ਕੁੱਲ 7 ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਰੂਸ਼ਬਸ਼ਰੂ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

ਪਾਲ ਕੌਰ ਨੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਕਦਰਾਂਸ਼ਕੀਮਤਾਂ ਵਿਚ ਜਕੜੀ ਔਰਤ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਦਾ ਤਨਾਓ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਵਚਨ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਇਹ ਕਦਰਾਂਸ਼ਕੀਮਤਾਂ ਕੇਂਦਰੀ ਥੀਮ ਵਜੋ ਪਾਲ ਕਾਵਿ ਵਿਚ ਉਜਾਗਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਖਲਾਅਵਾਸੀ ਕਾਵਿਸ਼ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਥੀਮ ਦੇ ਤਹਿਤ ਔਰਤ ਸੰਤਾਪ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਵੇ ਸਿਫਰ ,ਕੰਧ ਚ ਠੁੰਕੀ ਪੋਰਟਰੇਟ , ਸੰਤਾਪ , ਉਲਾਂਭਾਸ਼ਦਰਸ਼ਉਲਾਂਭਾ , ਆਖਿਰ ਤਾਂ , ਗੁਨਾਹਗਾਰ , ਬੇਮੁਕਤ ਭਟਕਣ , ਮੇਰਾ ਕਮਰਾ , ਅਣਜੰਮੀਆਂ , ਬੋਹੜ , ਕੋੜਕ ੂ, ਮੈ ਮਨਫੀ , ਪਾਰਾਸ਼ਪਾਰਾ ਅਤੇ ਮੈ ਤੇ ਮੈ ਆਦਿ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਹਾਮੀ ਭਰਦੀਆਂ ਹਨ:ਸ਼

ਇਹ ਕੋਈ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਹੈਸ਼
ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਮੈਨੂੰ ਮੈਥੋ ਖੋਹਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ
ਮੈ ਦਿਨਸ਼ਭਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ
ਤੁਰਦੀ ਫਿਰਦੀ ਹਾਂ
ਤੇ ਰਾਤੀ ਘੁੱਪਸ਼ਹਨੇਰੇ ਚ
ਕੰਧਾਂ ਨੂੰ ਮੁਖਾਤਿਬ ਹੋ ਕੇ
ਖੁਦ ਨੂੰ ਢੂੰਡਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੀ ਹੈ (ਖਲਾਅਵਾਸੀ, ਪੰਨਾ – 7)

ਉਹ ਪੁਰਖਸ਼ਤੰਤਰੀ, ਸਿਸਟਮ ਤੇ ਵਿਅੰਗ ਕਸਦੀ ਹੈ ਜੋ ਔਰਤ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖੀ ਹੋਂਦ ਮੰਨਣ ਦੀ ਥਾਂ ਦੋਇਮ ਦਰਜੇ ਦਾ ਵਾਧੂ ਲਿੰਗ ਸਮਝਣ ਤੀਕ ਸੀਮਤ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਵਿੱਤਰੀ ਸਵੈ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਕੇ ਸਮੁੱਚੀ ਔਰਤ ਜਾਤ ਦੀ ਪੀੜ ਨੂੰ ਕਾਵਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਰਾਹੀ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਪੁਰਖਸ਼ਤੰਤਰੀ ਸਿਸਟਮ ਵਿੱਚ ਔਰਤ ਸੰਤਾਪ ਦਾ ਮੂਲ ਕਾਰਣ ਪਿੱਤਰ ਸੱਤਾ ਹੈ ਜੋ ਔਰਤ ਨੂੰ ਵਿਤਕਰੇ ਭਰਪੂਰ ਜਿੰਦਗੀ ਜਿਊਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰਦਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਆਪਣੀ ਹਉਂ ਨੂੰ ਤਵੱਜੋ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਕਵਿੱਤਰੀ ਸਵੈਸ਼ਕਥਾ ਰਾਹੀ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦੀ ਹੋਈ ਮੱਧਕਾਲੀ ਜੀਵਨ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦੀ ਪੀਢੀ ਜਕੜ ਦੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਬਿਆਨਦੀ ਹੈ। ਪੁਰਾਤਨ ਜੀਵਨ ਮੁੱਲਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਔਰਤ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਜਿੰਦਗੀ ਜਿਊਣ ਦਾ ਹੱਕ ਨਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਮਰਦ ਦੀ ਅਧੀਨਗੀ ਅਧੀਨ ਹੀ ਸੁਖਦ ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਮਾਜਿਕ ਸਿਸਟਮ ਔਰਤ ਦੀ ਸ਼ੋਸ਼ਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਦਮਿਤ ਸਥਿਤੀ ਲਈ ਹਰ ਸੰਭਵ ਹੀਲਾ

ਲੱਭਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਾਲ ਕੌਰ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਬਿੰਬਾਂ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਆਪਣਾ ਕਾਵਿਸ਼ਪ੍ਰਵਚਨ ਉਸਾਰਦੀ ਹੈ। ਔਰਤ ਹੋਣਾ ਹੀ ਔਰਤ ਲਈ ਸਭ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਕਾਰਣ ਹੈ। ਪਾਲ ਕੌਰ ਅਜਿਹੀ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਇਉ ਬਿਆਨਦੀ ਹੈ: ਸ਼

ਹਾਂ ਜਾਣਦੀ ਸਾਂ ਕਿਤੇ
ਕਿ ਪਾਇਆ ਏ ਜੋ ਮੈ
ਲੜੀ ਮੈ ਬਹੁਤ
ਯੁੱਧ ਤੋ ਪਹਿਲਾਂ
ਤੇ ਯੁੱਧ ਦੇ ਦੌਰਾਨ (ਇੰਜ ਨਾ ਮਿਲੀ, ਪੰਨਾ – 21)
ਬੀਜ ਦਾ ਨਾਂ ਹੋਂਦ ਤੇ ਪਛਾਣ ਵੀ
ਲਹੂ ਦਾ ਨਾ ਨਾਮ, ਨਾ ਹੋਂਦ, ਨਾ ਪਛਾਣ
ਮੈ ਤੇਰੀ ਛੱਤ, ਤੇਰੀ ਦਹਿਲੀ÷
ਤੇ ਰੋਟੀ ਦਾ ਮੁੱਲ ਚੁਕਾਉਦੀ ਰਹੀ
ਤੇ ਤੇਰੀ ਪੱਗ, ਤੇਰੀ ਰੱਖੜੀ, ਤੇਰੀ ਸੰਧੂਰ
ਤੇ ਤੇਰੀ ਮਮਤਾ ਦੇ ਕਿਲੇ ਦੀ ਬੰਦੀ ਬਣੀ ਰਹੀ

(ਸਵੀਕਾਰ ਤੋ ਬਾਅਦ, ਪੰਨਾ – 27)

ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ôਾਇਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰੌੜ੍ਹ ਅਨੁਭਵ ਸਮਾਜਿਕ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਵਚਨ ਉਸਾਰਦਾ ਹੈ, ਉਸਦੀ ਕਾਵਿਸ਼ਸਿਰਜਣਾ ਦੇ ਕੇਦਰੀ ਥੀਮ ਵਿੱਚ ਮਰਦ ਦੋôੀ ਨਹੀ ਹੈ। ਸਗੋ ਮਰਦ ਦੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਮਾਜਿਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਔਰਤ ਦਮਨ ਅਤੇ ôôਣ ਦਾ ôਿਕਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਾਵਿਸ਼ਸਿਰਜਣਾ ਰਾਹੀ ਭਾਰਤੀ ਔਰਤ ਦੀ ਬਦਲਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਚਿੱਤਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਔਰਤ ਪਛਾਣ ਦੇ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਵਿਸ਼ਧਰਾਤਲ ਤੇ ਲਿਆ ਕੇ ਔਰਤ ਨੂੰ ਜਾਗਰੂਕ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਵਿ ਮਰਦ ਵਿਰੋਧੀ ਨਾ ਹੋ ਕੇ ਮਰਦ ਦੇ ਸਾਥ ਦੀ ਮੰਗ ਵਜੋ ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਕਾਵਿ ਦਾ ਮੁੱਖਸ਼ਵਿôਾ ਬਰਾਬਰਤਾ ਦੇ ਧਰਾਤਲ ਤੇ ਉਸਰਿਆ ਮਾਨਵਤਾ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਔਰਤਸ਼ਮਰਦ ਸੰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਰੁਪਾਂਤਰਣôੀਲ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਅੱਜ ਦੀ ਔਰਤ ਨੂੰ ਨਵੇ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਵੇਦਨਾ ਰਾਹੀ ਆਪਣੀ ਕਾਵਿਸ਼ਸਿਰਜਣਾ ਵਿੱਚ ਦ੍ਰਿôਟਮਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਨੂੰ ਮੌਲਿਕਤਾ ਦੀ ਧਾਰਨੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਦੀਆਂ ਸਿਮਰਤੀਆਂ ਵਿਚ ਪਏ ਚੇਤਨ, ਅਵਚੇਤਨ ਭਾਵ ਉਸਦੀ ôਾਇਰੀ ਦੀਆਂ ਝੀਥਾਂ ਵਿਚੋ ਝਾਕਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ôੁਰੂ ਤੋ ਲੈਕੇ ਅੱਜ ਤੱਕ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਪਰਤਸ਼ਦਰਸ਼ਪਰਤ ਖੋਲ੍ਹਦੀ ਹੈ।

ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਰੀਸ਼ਦੁਖਾਂਤ ਦੇ ਸਰੋਕਾਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨਾਲ ਉਲੀਕਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਔਰਤ ਦੀਆਂ ਮਾਨਸਿਕ ਗੁੰਝਲਾਂ ਖੋਲਦੀ ਉਸ ਸਮਾਜ ਨਾਲ ਨਰਾਂਗੀ ਦਰਸਾਉਦੀ ਹੈ ਜਿਸਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਔਰਤ ਨੂੰ ਮਾਨਵ ਵਜੋ ਨਾ ਪਛਾਣ ਕੇ ਔਰਤ ਵਜੋ ਹੀ ਤਵੱਜੋ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਔਰਤ ਪਛਾਣ ਦੇ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਕਦੇ ਗੰਭੀਰਤਾ ਸਹਿਤ ਨਹੀ ਵਿਚਾਰਿਆ:

ਹਾਂਰ ਸਾਲ ਬੀਤੇ ਪਰ ਕਿਸੇ ਨਾ ਵੇਖਿਆ ਛੂਹ ਕੇ
ਜਿਉਦੀ ਜਾਨ ਹੈ ਕੋਈ ਜਾ ਸੂਰਤ ਹੈ ਉਹ ਪੱਥਰ ਦੀ

(ਚਿਰਾÉਾਂ ਦੀ ਡਾਰ, ਪੰਨਾ – 47)

ਡੁੱਬ ਗਈ ਆਖਰ ਉਹ ਗੰਧਲੇ ਨੀਰ ਦੀ ਇਕ ਝੀਲ ਵਿੱਚ
ਹੰਸਣੀ ਜਿਹੜੀ ਸੀ ਸੁੱਚੇ ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਭਾਲ

(ਚਿਰਾöÉਾਂ ਦੀ ਡਾਰ, ਪੰਨਾ – 39)

ਹਰ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਨਹੀ ਹੁੰਦਾ ਕੋਈ ਬਾਲਮੀਕ ਪੈਦਾ
ਇਸ ਯੁੱਗ ਦੀ ਸੀਤਾ ਨੂੰ ਦੱਸਿਓ ਕਿ ਕਿਧਰ ਜਾਵੇ

(ਹਾਂਰ ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਲਾਟ, ਪੰਨਾ – 25)

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਵਿੱਤਰੀ ਨੇ ਔਰਤ ਸੰਤਾਪ ਨੂੰ ਬਹੁਸ਼ਪਰਤੀ ਕੋਣਾਂ ਤੋ ਵਾਚਿਆ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਔਰਤ ਪਛਾਣ ਦੇ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਕਾਵਿਸ਼ਧਰਾਤਲ ਤੇ ਵਿਚਾਰਦਿਆਂ ਨਾਰੀ ਸੰਤਾਪ ਦੀ ਚੇਤਨਾ ਦੇ ਸਰੋਕਾਰ ਨੂੰ ਵਿਅਕਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਰੀਸ਼ਅੰਤਰ ਮਨ ਤੋ ਵਾਕਿਫ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਅਨੁਭਵ ôਕਤੀ ਸੁਹਿਰਦਤਾ ਸਹਿਤ ਔਰਤ ਦੀਆਂ ਕਮੋਰੀਆਂ, ਮਰਦ ਦੀ ਦੰਭੀ ਫਿਤਰਤ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪਿਛੋਕੜ ਬਾਰੇ ਸੁਚੇਤ ਹੈ। ਉਹ ਔਰਤ

ਦੀ ਹੋਂਦ ਦੇ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਸਹਿਤ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਕਾਵਿਕ ਸਿਰਜਣਾ ਵਿੱਚੋ ਮਰਦ ਦਾ ਚਿਹਨ ਕਿਤੇ ਵੀ ਗਾਇਬ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਉਹ ਔਰਤ ਦੀ ôਕਤੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਸਹਿਤ ਦ੍ਰਿôਟਮਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਕਾਵਿ ਅਨੁਭਵ ਨਿੱਜੀ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਸਮਕਾਲੀ ਸਮਾਜ ਵਿਚਲੀ ਔਰਤ ਦੇ ਮਨੋਭਾਵਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਮੁਖਾਤਿਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਕਾਵਿਸ਼ਸਿਰਜਣਾ ਦਾ ਆਧਾਰਭੂਤ ਪਹਿਲੂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਜ ਵਿਚਲੇ ਨੇਮਾਂ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਵਿôਲੇôਣ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਬਹੁਸ਼ਰੰਗੀ ਅਤੇ ਬਹੁਕੋਣਾਂ ਤੋ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਉਸਦੀ ôਾਇਰੀ ਸਮਾਜ ਵਿਚਲੀਆਂ ਪਰੰਪਰਕ ਤੇ ਰਵਾਇਤੀ ਕਦਰਾਂਸ਼ਕੀਮਤਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰôਨਸ਼ਚਿੰਨ ਲਾਉਦੀ ਹੋਈ ਔਰਤ ਦੀ ਬਦਲਵੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਆਭਾਸ ਵੀ ਕਰਾਉਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਨਾਰੀ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਲੱਭ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ੍ਰਰੱਤ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਭਰ ਕੇ ਵਿਦਰੋਹੀ ਨਰੀਆ ਅਪਣਾਉਦੀ ਹੈ:

ਹੋਏ ਤਬਸਰੇ ਮੇਰੀ ÷ਜਾਤ ਤੇ, ਮੇਰੀ ਨਸਲ ਅਕਲ ਔਕਾਤ ਤੇ
ਰਿਹਾ ÷ਬਤ ਨਾ ਜਜ਼ਬਾਤ ਤੇ ਮੈ ਨਿਕਲੀ ਚੀਰ ਮਿਆਨ ਨੂੰ
ਇਸ ਅਗਨ ਤੇ ਇਤਬਾਰ ਕਰ ਮੇਰਾ ਨਾ ਉਨ੍ਹਾ ਚ ôਮਾਰ ਕਰ
ਜਿਹੜੇ ਜਾਲਦੇ ਜਿੰਦ ਆਪਣੀ ਅਤੇ ਨੂਰਵੰਡ ਦੇ ਜਹਾਨ ਨੂੰ

(ਚਿਰਾÕਾਂ ਦੀ ਡਾਰ, ਪੰਨਾ - 59)

ਵਨੀਤਾ, ਪਾਲ ਕੌਰ, ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੇ ਕਾਵਿ-ਕਲਾ ਰਾਹੀਂ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਵਿôਗਤ ਪਾਸਾਰਾਂ ਦੀ ਨਿôਾਨਦੇਹੀ ਕਰ ਔਰਤ ਹੋਂਦ ਦੇ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਹਵਾਲੇ ਅਤੇ ਟਿੱਪਣੀਆਂ

1. ਸੀਮੋਨ ਦਾ ਬੋਅਵਾਰ ਦੀ ਔਰਤਾਂ ਬਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਫਰੈਚ ਕਿਤਾਬ **ਦ ਸੈਕੰਡ ਸੈਕਸ**, ਸੰਪ੍ਰਾ ਅਨੁ ਜਸਵੀਰ ਕੌਰ, ਪੰਨਾ ਸ਼ 15
2. ਉਹੀ, ਪੰਨਾ - 29
3. ਉਹੀ, ਪੰਨਾ - 38